Ana-Maria Iorga Mihail

RELEVANȚA TIPOLOGICĂ A TRĂSĂTURII [±ANIMAT] ÎN REALIZAREA PREPOZIȚIONALĂ A DATIVULUI DIN CONSTRUCȚIA DITRANZITIVĂ[1]

1. INTRODUCERE

În acest articol, voi arăta că ierarhia animatului este relevantă în limba română în descrierea construcțiilor ditranzitive. De aceasta depinde în mare măsură acceptabilitatea construcției prepoziționale cu *la* în locul dativului flexionar în structurile ditranzitive. Toleranța construcției cu prepoziție este influențată de locul pe care îl ocupă referentul obiectului indirect în ierarhia animatului. Relevanța trăsăturii [+ animat; + definit] a fost subliniată în cazul obiectului direct cu *pe* în limba română, dar nu a mai fost formulată până acum, după ştiința mea, în privința obiectului indirect realizat prepozițional (*la* + Ac.).

Mă voi referi aici numai la dativul din construcțiile ditranzitive, aşa cum apar definite la Malchukov, Haspelmath & Comrie (2010: 1)[2].

La punctul **2** voi prezenta succint cele două moduri de realizare a dativului în română: marcarea cazuală, flexionară şi marcarea analitică, prepozițională, iar la **3** voi oferi o scurtă descriere a funcționării construcției cu *la* în română. La punctul **4** voi prezenta ierarhia animatului şi trăsăturile prototipice ale obiectului indirect din acest punct de vedere, iar în secțiunea **5**, voi oferi o descriere detaliată a funcționării construcției prepoziționale *la* + Ac., echivalente cu dativul, arătând că aceasta depinde în mare măsură de poziția obiectului indirect în ierarhia animatului. Cu cât referentul obiectului indirect este mai înalt în ierarhia animatului, cu atât construcția cu *la* este mai puțin tolerată.

[1] Acest articol a fost realizat cu sprijinul financiar al proiectului POSDRU 107/1.5/S/80765 din cadrul Fondului Social European, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, axa prioritară 1, domeniu major de intervenție 1.5.

[2] Autorii propun o definiție semantică a structurilor ditranzitive. Potrivit autorilor, construcțiile ditranzitive sunt alcătuite dintr-un verb (ditranzitiv), un argument Agent, un argument echivalent cu Primitorul/Destinatarul şi un argument Temă. Sensurile caracteristice ale verbelor ditranzitive sunt cele exprimate de verbe ca *a da* 'give', *a vinde* 'sell', *a aduce* 'bring' sau *a spune* 'tell'. Verbul *a da* este considerat cel mai frecvent verb ditranzitiv în toate limbile. Un exemplu ca *Mary gave John a pen* 'Mary i-a dat lui John un stilou' e considerat de autori o construcție ditranzitivă tipică (Malchukov, Haspelmath & Comrie 2010: 1).

BDD-A453 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:51 UTC)

2. ANALITIC vs SINTETIC ÎN MARCAREA DATIVULUI ROMÂNESC

În limbile cu flexiune, obiectul indirect primeşte mărcile cazuale de dativ. În limbile cu marcare analitică, este folosită o anumită prepoziție sau postpoziție (Feuillet 2006: 406). Semantic, aceşti marcatori sunt asociați frecvent cu un marcator spațial – Feuillet 2006 dă ca exemplu fr. *à*, sp., it. *a* şi bulg. *na* „pe" – sau cu un verb cu sensul lui *a da* (cum este chinezescul *gei*).

Româna permite atât realizarea sintetică, cât şi realizarea analitică a dativului. Marcarea analitică (prepozițională) este o trăsătură specifică limbilor romanice, în timp ce realizarea flexionară este o moştenire latinească, dar şi o trăsătură caracteristică limbilor balcanice (Manoliu 2011: 484).

Marcarea analitică a dativului (*la* + Ac.) exista şi în limba veche. S-a păstrat în româna contemporană, însă cu diferențe clare între varianta literară standard şi varianta nonstandard. În româna standard (RS), dativul cu *la* înlocuieşte dativul flexionar ca urmare a unei restricții morfologice (vezi *infra*, **3.1**), iar fenomenul se limitează clar la un anumit tip de contexte. În româna nonstandard (RNS) însă, situațiile în care dativul flexionar este înlocuit de cel prepozițional sunt mult mai diverse. Unii autori au arătat chiar că în româna vorbită structura prepozițională tinde să se extindă şi să devină mai populară decât dativul flexionar[3]. Totuşi, construcțiile prepoziționale echivalente cu dativul au grade diferite de acceptabilitate (vezi **5**).

3. CONSTRUCȚIA CU *LA*

3.1. În **româna standard**, este preferată marcarea flexionară a dativului. Cornilescu (1995: 12–13) notează că alegerea între cele două posibilități de marcare depinde de o proprietate morfologică: disponibilitatea primului element al grupului (cuantificator sau determinant) de a realiza flexiunea cazuală ([+/– caz morfologic]). Mărcile flexionare sunt preluate de primul component al constituentului în dativ, iar dacă acesta este invariabil, obiectul indirect se realizează obligatoriu ca grup prepozițional (*la* + Ac.). Este singura situație în româna standard când nu se poate realiza dativul flexionar, iar structura prepozițională devine singura opțiune. Această restricție morfologică are, desigur, acelaşi rezultat şi în **româna nonstandard**.

Elementul invariabil poate fi un cuantificator (numeral cardinal ca în (1a) sau alt tip de cuantificator ca *nişte* [+ sg.], *nimic*, *orice*, *tot* [+ sg.]) sau un adjectiv/o locuțiune adjectivală (ca în (1b): *astfel de*, *tot felul de*):

[3] "In accordance with the pan-Romance preference for pre-position, in contemporary spoken registers *la* followed by the unique case form tends to eliminate the postposed marker of the genitive" (Manoliu-Manea 1995: 79).

BDD-A453 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:51 UTC)

(1) **GPrep: la + Cuantificator/Adjectiv [– caz morfologic] + substantiv (RS, RNS)**
a. *Am dat premii* ***la doi copii***
b. *Nu dau informații* ***la astfel de oameni***.

Dacă elementul invariabil este precedat de determinanți care au flexiune cazuală, construcția prepoziționalănu mai este prima opțiune în româna standard:

(2) *Am dat premii* ***celor (mai buni) doi copii***.

3.2. În **româna nonstandard**, dativul se poate realiza ca grup prepozițional cu *la* şi în configurații în care primul component al GDet. are flexiune cazuală. Realizarea sintetică şi cea analitică sunt echivalente semantic, dar ultima tinde să se extindă. Totuşi, în cazul construcției prepoziționale pot fi stabilite diverse grade de acceptabilitate, în funcție de caracteristicile semantice şi plasarea în ierarhia animatului a numelui din poziția obiectului indirect.

4. IERARHIA ANIMATULUI ŞI MARCAREA OBIECTULUI INDIRECT

Caracterul animat şi definitudinea pot influența împreună proprietățile de codare a argumentelor (Malchukov 2008: 205). În spaniolă şi în română de exemplu, obiectul direct este marcat cu *a*, respectiv *pe*, atunci când este [+ uman] şi [+ specific].

Proprietatea [± animat] are o manifestare scalară, presupunând o ierarhie, o ordonare graduală sub forma unui continuum a unor trăsături, de la „cel mai animat", la „cel mai puțin animat". Pornind de la o ierarhie de bază (3), limbile operează cu distincții mai generale sau mai rafinate:

(3) **Ierarhia animatului**
uman < *animat* < *inanimat* (Aissen 2003: 437, Comrie 1989: 185).

Cea mai cunoscută ierarhie extinsă a animatului este cea formulată de Dixon 1979[4] şi preluată, printre alții, de Croft 2003:

(4) **Ierarhia extinsă a animatului** (Croft 2003: 130)
pronumele personale, pers. I şi II < *pronumele de pers. III* < *numele proprii* < *substantivele comune [+ uman]* < *substantivele comune [– uman] [+ animat]* < *substantivele comune [– animat]*

[4] Dixon, R. M. W. 1979. "Ergativity", *Language* 55, 59–168. Apud Croft (2003: 130).

BDD-A453 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:51 UTC)

Tabelul 1
Ierarhia extinsă a animatului

pronume		nume proprii	substantive comune		
pronumele personale, pers. I şi II	pronumele, pers. III		[+ uman]	[– uman] [+ animat]	[– animat]

Această ierarhie este construită pe trei dimensiuni funcționale legate între ele (5) şi este responsabilă pentru mai multe fenomene gramaticale la nivelul limbilor (realizarea subiectului şi a obiectului, marcarea diferențială a obiectului etc.):

(5) **Componentele ierarhiei extinse a animatului**
a. *Persoană*: *I, II < III*
b. Referențialitate: *pronume < nume propriu < substantiv comun*
c. Caracter animat: *uman < animat < inanimat* (Croft 2003: 130).

Ierarhia animatului se corelează şi interacționează cel mai adesea cu ierarhia definitudinii, în special în codarea obiectelor[5]. Referenții definiți – cunoscuți de emițător şi de receptor deopotrivă – sunt mai sus în ierarhie decât referenții non-specifici, care pot fi identificați doar ca tip:

(6) **Ierarhia definitudinii**
Definitudine: *definit < specific < nonspecific* (Croft 2003: 132).

În general, Destinatarul este cel mai frecvent [+ uman] şi [+ definit]. Kittilä, Västi & Ylikoski (2011: 1) analizează rolul pe care caracterul animat îl are asupra interpretării cazurilor şi a rolurilor tematice. Destinatarul (sau Primitorul, „Receiver") este printre rolurile considerate de autori ca având în mod prototipic un referent animat (alături de Agent, Beneficiar şi Comitativ), în timp ce Ținta, Tema, Pacientul, Instrumentul şi Locativul sunt apreciate ca tipic inanimate (Kittilä, Västi & Ylikoski 2011: 11). Distincția se sprijină şi pe opoziția entitate activă *vs* entitate inactivă: Agentul şi Primitorul participă activ la eveniment, în timp ce Ținta, Instrumentul şi Tema sunt inactive şi mai apropiate în acest sens de inanimate. Agentul şi Primitorul sunt aproape exclusiv [+ uman], dar Ținta, Locativul şi Pacientul pot fi animate sau inanimate.

Trăsătura [± animat] nu e o caracteristică inerentă a unei entități (Kittilä, Västi & Ylikoski 2011: 16), pentru că există contexte în care entitățile pot fi analizate ca animate sau inanimate în funcție de modul în care sunt conceptualizate. Instituțiile, de exemplu, intră în această categorie (*administrația locală*, *şcoala*, *banca*, *Parlamentul*, *poşta* etc.).

[5] În română, obiectele directe sunt marcate cu *pe* atunci când sunt foarte proeminente, în sensul că ocupă o poziție înaltă în ambele ierarhii, şi în cea a animatului, şi în cea a definitudinii.

BDD-A453 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:51 UTC)

5. CONSTRUCȚIA PREPOZIȚIONALĂ ŞI IERARHIA ANIMATULUI

Voi evalua gradele de acceptabilitate ale contextelor în care dativul se realizează prin construcție prepozițională doar în RNS, pentru că în această variantă structurile cu *la* au, aşa cum am arătat, o libertate şi o diversitate mai mare. Exemplele **A–F** au fost grupate astfel încât să ilustreze gradual acceptabilitatea construcției, de la situația cea mai gramaticală la contextul cel mai puțin acceptabil. De notat însă că exemplele cu cel mai mare grad de acceptabilitate nu sunt absente din RS, unde sunt în curs de extindere. Ierarhia de acceptabilitate formulată pentru construcția cu *la* este strâns legată de ierarhia animatului şi a definitudinii.

5.1. Din punctul de vedere al **gradelor de acceptabilitate**, enunțurile ordonate de la **A** la **F** în ierarhia de mai jos ar trebui interpretate astfel:

– enunțul cel mai înalt în ierarhie are cel mai mare grad de acceptabilitate, este frecvent şi este tolerat în aceeaşi măsură ca dativul flexionar cu care este echivalent;

– enunțul cel mai jos în ierarhie are cel mai mic grad de acceptabilitate, este limitat dialectal sau este total incompatibil cu realizarea prepozițională.

A. Pronume, adjective pronominale, cuantificatori [+ caz morfologic] (+ substantiv)

O serie de pronume şi adjective pronominale – demonstrative, indefinite, negative – (unele dintre ele funcționând şi cu rol de cuantificatori) şi cuantificatorul colectiv *amândoi* acceptă şi dativul flexionar, şi construcția prepozițională, în funcție de cum sunt tratate ca [+ caz morfologic] sau [– caz morfologic]. Cele două realizări sunt sinonime.

(7) **Pronume, adjective pronominale, cuantificatori [+ caz morfologic]**
mulți, puțini, toți, câțiva, fiecare, nimeni, niciun/nicio, atâți, alți, ceilalți, amândoi etc.

Cornilescu (1995: 13) consideră că aceşti cuantificatori sunt [+ caz morfologic] atunci când sunt interpretați similar adjectivelor şi [– caz morfologic] atunci când sunt asociați cu numeralele cardinale.

(8) a. *Le dau cărți* ***multor copii***
b. *Le dau cărți* ***multora***
c. *Le dau cărți* ***la mulți copii***
d. *Le dau cărți* ***la mulți***
(9) a. *Nu dau cărți* ***nimănui***
b. *Nu dau cărți* ***la nimeni***

BDD-A453 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:51 UTC)

c. *A fost soldat şi general şi n-a făcut rău* ***la nimeni****, că d-aia l-a şi decorat* (Adameşteanu)
d. *N-am zis, dom'ne,* ***la nimeni*** *în afară de voi!* (Verdeş)

(10) a. *Le da Zamfirescu* ***la toți*** *care lucra la el, şi de sărbători şi de Paşti, ce ouă de ciocolată, ce tablete mari, uite-aşa, e-hei, ce n-ar da să le mai aibă acu!* (Adameşteanu)
b. *Cu ocazia zilei naționale le doresc* ***la toți locuitorii*** *sectorului doi ă... le adresez urarea de La mulți ani* (IVLRA)

(11) ***La câți*** *a dat pe datorie ar fi femeie bogată* (Adameşteanu)

(12) a. *Cinci sute de lei i-a dat* ***la ăla*** *de i-a făcut, şi tot i-a greşit, alege-s-ar prafu...* (Adameşteanu)
b. ***La alea*** *ale lui, la matracucile lui, la curvile alea ale lui un' să duce, le face şi* ***la alea*** *poezii?* (Adameşteanu)
c. *I-a făcut şi* ***la aia*** *copii* (Adameşteanu)

(13) *Se duce şi dă* ***la unul*** *şi* ***la altul*** *şi țuică şi bani* (Preda).

Pentru majoritatea exemplelor, caracterul indefinit al pronumelui/adjectivului pronominal favorizează gradul mare de acceptabilitate a construcției cu *la*. Pentru altele, motivul pentru care construcția prepoziționlă tinde să fie preferată dativului flexionar în RNS este acela că ea permite evitarea unor forme flexionare complicate ale cuantificatorilor (de exemplu, forme cazuale neregulate):

(14) a. *Le dau cărți* ***la amândoi***
b. *Le dau cărți* ***amândurora.***

B. Substantive comune cu trăsătura [+ uman], la plural şi la singular, cu citire generică

(15) a. *E bine să dai* ***săracului***
b. *E bine să dai* ***la sărac***

(16) a. *Bunica dă hainele vechi* ***săracilor***
b. *Bunica dă hainele vechi* ***la săraci***

(17) *Legionarii, zise Dobrinescu, dau de mâncare* ***la săraci****...* (Preda)

(18) a. *Cându dai* ***la orfan****, ajuți pe Dumnidzeu* (Zanne, vol. V, 560)
b. *Când dai* ***la sărac****, ajuți pe Dumnedzeu* (Zanne, vol. V, 560).

C. Substantive comune la plural cu trăsătura [+ uman], substantive comune la singular sau la plural cu trăsătura [+ animat, – uman] şi substantive colective cu referent [+ uman]

i) [+ uman] (plural; citire definită sau indefinită)

(19) a. *Le-am dat bomboane* ***copiilor***
b. *Le-am dat bomboane* ***la copii***

BDD-A453 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:51 UTC)

(20) a. *Partidul a promis bani* ***oamenilor***
b. *Partidul a promis bani* ***la oameni***
(21) a. *Şi chiar aşa a şi fost, că tăticu, tot ce-a avut, numa* ***la copiii*** *d-al doilea a lăsat, alege-s-ar prafu'...* (Adameşteanu)
b. *Domne', de ce le-a... le-ai dat stadionu'* ***la păcătoşii ăştia*** (IVLRA)
c. *Mama: Şi la creşă le dai de furcă* ***la doamne*** (RCC)
d. *Şi* ***la fraţi*** *le-am luat mobilă şi le-am trimis pachete peste pachete...* (Adameşteanu)
e. *Stimată domnişoară, bunica mea avea o vorbă: Dacă nu vrei să dai şi* ***la vecini****, taie porcul în casă* (Ojog-Braşoveanu)
f. *Să vezi ce carabe le trage ăsta mic* ***la gabori*** (Paraschivescu)
g. *Din câte ştiu eu, foarte sinceră le-am spus, zic „o să-l dăm* ***la avocaţi****"* (IVLRA)
h. *Împarte zvonuri* ***la oameni*** (IVLRA).

ii) [+ animat, – uman] (plural sau singular)
(22) a. *Ana dă mâncare* ***câinelui/ câinilor***
b. *Ana dă mâncare* ***la câine/ la câini***
(23) a. *Copil: Duc la leu. Mama: Ce-i duci* ***la leu****?* (RCC)
b. *Ăsta e bun să taie frunză* ***la câini*** (Adameşteanu)
c. *Tata dă de mâncare* ***la cai****...* (Preda)
d. *Le băga în urzici să le toace cu satârul, să dea* ***la raţe****...* (Preda)
e. *Da' nici* ***la porci*** *nu mai avem voie să le dăm* (CORV)
f. *Spuneţi dumneavoastră ce să le dau* ***la câini*** (CORV).

iii) substantive colective cu referent [+ uman]
(24) a. *Antrenorul dă cadouri* ***echipei***
b. *Antrenorul dă cadouri* ***la echipă***
(25) a. *Preşedintele dă cadouri* ***poporului***
b. *Preşedintele dă cadouri* ***la popor***
(26) a. *Juriul comunică rezultatul* ***colectivului***
b. *Juriul comunică rezultatul* ***la colectiv***
(27) a. *Cântăreţul împarte autografe* ***mulţimii***
b. *Cântăreţul împarte autografe* ***la mulţime***
(28) *Nu s-a-ndurat madam Daniel să-i dea ce-avea mai bun, ce-avea mai bun a lăsat* ***la neamu'*** *ei, acu e-n Israel amândoi, şi ea şi bărba-su* (Adameşteanu).

D. Substantive comune la singular cu trăsătura [+ uman], cu citire referenţială

Construcţiile prepoziţionale cu substantive comune cu citire referenţială – diferite de cele de la B, cu citire generică – sunt prezente în variantele dialectale ale românei. Există şi în româna nonstandard, dar au un grad mai mic de acceptabilitate

BDD-A453 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:51 UTC)

(29–31). În contextul substantivelor comune puternic individualizate, care desemnează o persoană unică sub raportul numelor de rudenie (32), (33), gradul de acceptabilitate este şi mai scăzut, ele apropiindu-se de numele proprii (**E**).

(29) a. *Îi dau o ciocolată* ***băiatului***
b. ??*Îi dau o ciocolată la băiat*
(30) a. *Îi dau cartea fetei ăsteia*
b. ??*Îi dau cartea* ***la fata asta***
(31) *Şi eu am păţit că am luat* ***la fată*** *de-a gata şi acelaşi material* (IVLRA)
(32) a. *Nu-i plânge ea pe ei, nu le duce ea lor de grijă; îşi duce de grijă ei şi* ***la omu' ei****, că trăieşte două suflete din şase sute cinzeci de lei* (Adameşteanu)
b. *O să-şi ia de la grătar trei mititei, doi o să-i mănânce ea, unu-l duce* ***la omu' ei****, lighioana bătrână, că i-o fi câteodată şi lui poftă, săracu...* (Adameşteanu)
(33) a. *I-am spus* ***mamei*** *să mă aştepte la serviciu*
b. ???*I-am spus* ***la mama*** *să mă aştepte la serviciu*[6].

Există totuşi diferite grade de acceptabilitate ale construcției prepoziționale cu un substantiv comun cu trăsătura [+ uman], singular, în funcție de tipul de citire. Un substantiv comun cu citire generică, nonreferențială, funcționează mai bine în construcția prepozițională decât un substantiv comun cu citire referențială, specifică. Dintre exemplele de la (34), (34a) şi (34b) au lectura cu gradul cel mai mare de specificitate, întărită de adjectivul demonstrativ din GDet. Destinatar (34a) şi de dublare (34a, b). De aceea, (34a) şi (34b) au gradul de acceptabilitate cel mai mic. Enunțul devine mai natural în forma de la (34c) şi (34d), fără dublare clitică, cu GDet. cu articol nedefinit şi modificat de un adjectiv care întăreşte citirea generică (34d). Exemplul din (34c) se apropie mai mult de cele notate sub **B**:

(34) a. ??*Dă-i rochia* ***la fata asta***
b. ??*Dă -i rochia* ***la o fată***
c. *Dă rochia* ***la o fată***
d. *Dă rochia* ***la o fată săracă.***

Aceeaşi gradare a specificității poate fi urmărită în (35):

(35) a. ??*Îi dau o pâine* ***la omul ăsta***
b. *E bine să dai o pâine* ***la un om sărac***.

[6] Tiparul este însă foarte frecvent în adresarea părinților către copiii mici. În corpusul de limbă vorbită de copii, alcătuit de Larisa Avram, construcția prepozițională apare în paralel cu cea cu dativ în adresarea unei mame către fetița sa de doi ani. Este posibil ca ea să fie folosită pentru a evita formele oblice, pe care copilul le-ar recunoaşte mai greu:
Mama: Dă-i un pic **mamei**. Dă-o **la mama** să o descurce
Mama: Hai la mama. Dă-i **la mama** să ia coaja de pe roşie. Vrei?
Mama: Dă **la mama** revistele (RCC).

BDD-A453 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:51 UTC)

E. Nume proprii [+ uman]

Construcțiile prepoziționale cu nume proprii sunt populare şi dialectale (Avram 1997 (1986): 271–272)[7]. Ele există în SNR, dar sunt poziționate aproape de limita inferioară a ierarhiei acceptabilității, fiind interpretate sociocultural ca specifice vorbitorilor mai puțin cultivați.

(36) a. *Îi dau cartea **lui Ion***
b. **Îi dau cartea **la Ion***
(37) *Păi aşa am zis şi eu **la Răzvă** astăzi, zic ieri era cald de mureai şi astăzi înnorat şi te-apăsa aşa pe creier* (IVLRA).

F. Pronume personale

În contextul pronumelor personale, construcția prepozițională nu este disponibilă în SNR, iar dativul flexionar devine singura opțiune[8]:

(38) a. *Îți dau **ție** cartea*
b. ***Îți dau **la tine** cartea.*

Am ordonat contextele din RNS descrise la **A**–**F** în **Tabelul 2**, marcându-le cu numere de la 1 la 6: 1 = gradul cel mai jos de acceptabilitate, 6 = gradul cel mai înalt de acceptabilitate.

Tabelul 2
Grade de acceptabilitate ale construcției prepoziționale în RNS. Rezumat

√la+Ac.	6	5	4	3	2	1	*la+Ac.
	A Pronume, adjective pronominale, cuantificatori [+ caz morfologic] +substantiv	B Substantive comune la singular şi la plural cu citire generică	C Substantive comune la plural [+ uman], substantive comune la plural sau la singular [+ animat, – uman], substantive colective [+ uman]	D Substantive comune la singular [+ uman] cu citire referențială	E Nume proprii [+ uman]	F Pronume personale	
	√√√	√√	√	**?**	**??**	*	

[7] Diaconescu & Rivero 2005 arată, pe baza unui test la care au participat 18 vorbitori nativi de română, că structura are cea mai înaltă cotă de acceptare în rândul vorbitorilor mai în vârstă din Banat şi din Transilvania.

[8] Putem imagina totuşi un context de forma celui de mai jos, foarte frecvent de altfel:
X: A mai rămas o bomboană.
Y: Dă-o **la mine**!
Având în vedere că pronumele personal nu poate apărea decât fără dublare clitică (*Dă-**mi**-o **la mine**!), poziția este mai degrabă una circumstanțială, şi nu de dativ.

BDD-A453 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:51 UTC)

Nu m-am oprit în această clasificare asupra **inanimatelor**, pentru că, aşa cum am arătat la **4**, Destinatarul verbelor ditranzitive este în mod prototipic [+ animat] şi cel mai adesea [+ uman]. Totuşi, există exemple care arată că structura prepoziţională funcţionează şi în contextul inanimatelor, ceea ce confirmă ideea că o entitate plasată mai jos în ierarhia extinsă a animatului este un candidat valabil pentru construcţia prepoziţională. Mă voi limita la exemplele (39)–(42) pentru a ilustra această idee, dar nu mă voi opri aici mai mult asupra inanimatelor, pentru că în cazul lor nu e vorba despre structuri ditranzitive prototipice:

(39) *Mai dă-l morţii de frigider, îi zice ea, bani aruncaţi! Dai în fiecare zi un clocot* ***la mâncare*** *şi s-o vezi cum ţine...* (Adameşteanu)
(40) *Să faci roţi, potcoave, să dai zimţi* ***la seceri****, să ascuţi cazmale şi otice...* (Preda)
(41) *Fata a pus* ***la masa*** *asta o faţă de bumbac*
(42) *Dă-le şi* ***la pereţi*** *o nuanţă mai vie*.

Indiferent de modul în care sunt conceptualizate ([+/– animat]), **numele de instituţii** acceptă în aceeaşi măsură construcţia cu dativ flexionar şi cea prepoziţională, comportându-se similar elementelor din seria **C**.

(43) *Toţi aceşti domnitori fanarioţi care, ca să ajungă domni, dădeau bani* ***la Poartă****, ba şi peşcheşuri pe la viziri, au adus din ce în ce mai mulţi oameni de-ai lor, din Fanar, rude sau creditori* (Djuvara)
(44) *Ei susţin că împreună angajatul şi angajatorul plătesc* ***la stat*** *o sumă egală cu valoarea salariului net plătit* (CORV)
(45) În *măsura în care nu găsiţi înţelegere acolo, vă adresaţi* ***la Primăria Capitalei*** (IVLRA).

6. CONCLUZII

Obiectele indirecte din seria **substantivelor comune animate** (**B, C, D**) tolerează mai bine structura prepoziţională decât **numele proprii** şi **pronumele personale** (**E, F**).

În termenii ierarhiei animatului, asta înseamnă că **entităţile umane puternic individualizate** apar mai greu în contextul prepoziţiei *la* decât **entităţile animate** ([± uman]) mai slab definite. În interiorul clasei **entităţilor umane puternic individualizate**, **pronumele personale** (cele mai înalte în ierarhia animatului) nu pot apărea deloc în structura prepoziţională, în timp ce **numele proprii** (aflate pe o poziţie mai joasă în ierarhia animatului) pot apărea. Această diferenţă de comportament este în acord cu ierarhia animatului formulată în *Tabelul 1*.

BDD-A453 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:51 UTC)

Faptul că structura cu *la* este mai adecvată cu pluralul decât cu singularul, cu indefinitele decât cu entitățile definite şi individualizate arată că definitudinea şi specificitatea influențează, alături de caracterul animat, acceptabilitatea acestei construcții.

Referitor la statutul prepoziției *la*, adopt aici ideea susținută de Tigău 2012, conform căreia *la* a devenit în aceste contexte un marcator cazual (argumentul cel mai puternic al autoarei fiind faptul că grupul cu *la* acceptă dublarea clitică), asemenea lui *a* din spaniolă sau similar lui *pe* de la obiectul direct (deşi *la* nu este încă la fel de puternic gramaticalizat). În interiorul acestei comparații şi conform descrierii pe care am oferit-o aici, *la* ar putea fi interpretat ca funcționând în condiții şi în vecinătăți opuse celor în care se actualizează *pe* de la obiectul direct.

SURSE

Adameşteanu = Gabriela Adameşteanu, *Dimineață pierdută*, Iaşi, Editura Polirom, 2012.
CORV = Laurenția Dascălu Jinga, *Corpus de română vorbită (CORV). Eşantioane*. Bucureşti, Editura Academiei Române, 2002.
Djuvara = Neagu Djuvara, *Istoria românilor povestită celor tineri*, ediția a IV-a revăzută, Bucureşti, Editura Humanitas, 2002.
IVLRA = Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (ed.), *Interacțiunea verbală în limba română actuală. Corpus (selectiv). Schiță de tipologie*, Bucureşti, Editura Universității din Bucureşti, 2002.
Ojog-Braşoveanu = Rodica Ojog-Braşoveanu, *Bună seara, Melania!*, Bucureşti, Editura Nemira, 2011.
Paraschivescu = Radu Paraschivescu, *Ghidul nesimțitului*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2006.
Preda = Marin Preda, *Viața ca o pradă*, Bucureşti, Editura 100+1 Gramar, 1999.
RCC = Larisa Avram, *Romanian Childes Corpora*, 2004 (16 fragmente de înregistrări transcrise; http://childes.talkbank.org)
Verdeş = Ovidiu Verdeş, *Muzici şi faze*, Braşov, Editura Aula, 2003.
Zanne = Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria şi Macedonia*. Vol. V, ediție îngrijită de Mugur Vasiliu, Bucureşti, Editura Scara, 2004.

BIBLIOGRAFIE

Aissen 2003 = Judith Aissen, *Differential Object Marking: Iconicity vs. Economy*, în *Natural Language and Linguistic Theory* 21, 435–483.
Avram 1997 (1986) = Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*. Ediția a II-a revizuită şi adăugită, Bucureşti, Editura Humanitas.
Comrie 1989 (1981) = Bernard Comrie, *Language Universals and Linguistic Typology*, Second edition, Chicago, The University of Chicago Press; Oxford, Basil Blackwell Publisher Limited.
Cornilescu 1995 = Alexandra Cornilescu, *Romanian Genitive Constructions*, în G. Cinque, G. Giusti (eds.), *Advances in Romanian Linguistics*, Amsterdam/ Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 1–54.
Croft 2003 (1990) = William Croft, *Typology and Universals*, Second Edition, Cambridge, Cambridge University Press.

BDD-A453 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:51 UTC)

Diaconescu, Rivero 2005 = Constanța Rodica Diaconescu, María Luisa Rivero, *An applicative analysis of double object constructions in Romanian*, în *Actes du congrès de l'Association canadienne de linguistique/ Proceedings of the 2005 annual Conference of the Canadian Linguistics Association*.

Feuillet 2006 = Feuillet, Jack, *Introduction à la typologie linguistique*, Paris, Editions Champion, 2006.

Kittilä, Västi, Ylikoski 2011 = Seppo Kittilä, Katja Västi, Jussi Ylikoski, *Introduction to case, animacy and semantic roles*, în *Case, Animacy and Semantic Roles* (Typological Studies in Language 99), John Benjamins, 1–28.

Malchukov 2008 = Andrej Malchukov, *Animacy and asymmetries in differential case marking*, în *Lingua* 118, 203–221.

Malchukov, Haspelmath, Comrie 2010 = Andrej Malchukov, Martin Haspelmath, Bernard Comrie, *Ditransitive constructions: A typological overview*, în Andrej Malchukov, Martin Haspelmath, Bernard Comrie (eds.), *Studies in ditransitive constructions: a comparative handbook*, Berlin, De Gruyter Mouton, 1–64.

Manoliu 2011 = Maria Manoliu, *Pragmatic and Discourse Changes*, în Martin Maiden, John Charles Simth, Adam Ledgeway (eds.), *The Cambridge history of the Romance languages*, Cambridge University Press, 472–531.

Tigău 2012 = Alina Tigău, *The Two-object construction in Romanian*, Handout, *Al 12-lea Colocviu internațional al Departamentului de Lingvistică. Limba română: variație sincronică, variație diacronică*, Bucureşti, 14–15 decembrie 2012.

THE TYPOLOGICAL RELEVANCE OF ANIMACY IN DATIVE ARGUMENT REALIZATION IN DITRANSITIVES

(Abstract)

Romanian allows both synthetic and analytical marking of the dative. The inflectional dative is obligatorily replaced by a prepositional construction when the first component of the DP cannot host the specific dative case-marker. In nonstandard Romanian, the prepositional construction (*la*+Acc.) appears frequently even when there is no morphological constraint.

In this article, I argue that the animacy hierarchy is relevant in the analysis of the dative constituent in Romanian ditransitive constructions. When it is not required by morphological constraints, the acceptability of the prepositional construction (instead of the inflectional dative) depends on whether the referent of the indirect object is higher or lower in the animacy hierarchy. If the referent of the dative constituent is higher on the animacy hierarchy, it has a lower degree of acceptance in the prepositional construction. This means that strongly individualized human entities, which have a high position on the animacy scale, are not the best candidates for the prepositional realization of the dative. Animate common nouns are better in the prepositional construction than proper names and personal pronouns.

Cuvinte-cheie: construcție ditranzitivă, ierarhia animatului, dativ prepozițional, prepoziția *la*.
Keywords: ditransitive construction, animacy hierarchy, prepositional dative, preposition *la*.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti",
Bucureşti, Calea 13 Septembrie, nr. 13
Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti,
Str. Edgar Quinet, nr. 5–7
ana_mihail@hotmail.com

BDD-A453 © 2013 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 08:20:51 UTC)